

HİTLER'İN CELLADI
HEYDRİCH'İN HAYATI

ROBERT GERWARTH

ÇEVİREN
CEMAL CAN TARIMCIOĞLU

ROBERT GERWARTH

University College Dublin, Modern Tarih Profesörü ve Savaş Araştırmaları Merkezi Direktörüdür. Berlin ve Oxford'da eğitim gördü ve Princeton, Harvard, NIOD (Amsterdam) ve Batı Avustralya Üniversitesi İleri Araştırmalar Enstitüsü'nde burslar aldı. 20. yüzyıl Avrupası'ndaki siyasi şiddetin tarihine odaklanan çeşitli makaleler ve antolojiler de kaleme almıştır.

Başlıca eserleri: *November 1918: The German Revolution* (2020), *The Vanquished: Why the First World War Failed to End, 1917–1923* (2016), *The Bismarck Myth* (2005).

CEMAL CAN TARIMCIOĞLU

1988 İstanbul-Üsküdar doğdu. 2012 senesinde İstanbul Üniversitesi Tarih bölümünü Felsefe yandal programıyla birlikte bitirdi. 2014 yılında askerî tarih alanında yüksek lisansını tamamladı. 2014 yılında Yakınçağ Tarihi alanında başladığı doktora çalışmalarını yarıda bıraktı. 2018 yılından itibaren çeşitli alanlarda çeviriler yapıyor ve Marmara Üniversitesi'nde İngilizce Öğretmenliği bölümünü okuyor.

Başlıca Çevirileri: Richard Sugg, *Periler: Tehlikeli Bir Tarih*, 2022, Giancarlo Casale, *Osmanlı'nın Keşif Çağı* (2023).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	17
1	
PRAG'DA ÖLÜM	30
2	
GENÇ REINHARD	51
3	
HEYDRICH OLMAK	109
4	
REİCH'İN DÜŞMANLARIYLA SAVAŞMAK	166
5	
SAVAŞ PROVALARI	219
6	
TOPLU CİNAYET DENEYLERİ	262
7	
DÜNYAYLA SAVAŞMAK	315
8	
REİCH PROTEKTÖRÜ	393
9	
YIKIMIN MİRASLARI	496
KAYNAKÇA	524
DİZİN	591

ÖNSÖZ

Tarihin en kanlı soykırımının kilit oyuncularından biri olan ve Nobel ödüllü Thomas Mann'ın dikkat çekici bir şekilde Hitler'in "celladı" olarak adlandırdığı tarihsel şahsiyet Reinhard Heydrich'in biyografisi nasıl yazılır? Bu kitap projesine başlamaya karar verdiğim andan beri kendime bu soruyu soruyorum. Bir Nazi'nin biyografisi yazmanın, Nazi diktatörlüğü 70 yıldan daha kısa bir süre önce sona ermiş olsa da Hitler'in diktatörlüğü üzerine geniş ve sürekli büyüyen literatüre hâkim olma ihtiyacından, zihniyeti ve ideolojik evreni itici ve garip bir şekilde uzak görünen bir insanın zihnine bu şekilde nüfuz etme zorunluluğuna kadar uzanan geniş bir yelpazede belirli zorluklar getireceği benim için her zaman açıktı. Ama asıl zorluk her biyografinin kitabın öznesiyle –bu özne Reinhard Heydrich olsa bile– bir yere kadar empati yapmayı gerektirdiği gerçeğinden kaynaklanıyordu.

Biyografi yazarları, çalışmalarını tanımlamak için sıklıkla otopsi ile tasvirin karşıt imgelerinin kullanırlar: Otopsi, bir yaşamın bağımsız, adli bir incelemesini sunarken tasvir, biyografi yazarının öznesiyle empati yapmasına dayanır. Bu yaklaşımların her ikisini de en iyi şekilde “nesnel empati” olarak ifade edilebilecek üçüncü bir yaklaşımda birleştirmeyi tercih ettim: Heydrich'in hayatını eleştirel bir mesafeyle ama tarihi geriye doğru da okumadan veya tarihçinin rolünü bir savaş suçları mahkemesindeki devlet savcısının rolüyle karıştırmadan yeniden kurmaya çalıştım. Tarihçinin işi kınamak değil, açıklamak ve bağlama oturtmak olması gerektiğinden, Heydrich'in yaşamının daha önceki anlatımlarını karakterize etmeye meyilli olan sansasyonel ve yargılayıcı tondan kaçın-

maya çalıştım. Heydrich'in eylemleri, dili ve davranışları onu zaten yeterince anlatıyor ve ben de mümkün olan her yerde onun karakteristik sesine ve ifade tercihlerine yer vermeye çalıştım.

Bununla birlikte Heydrich konusunda kişisel kayıtların sayısı son derece azdır. Almanya, İngiltere, ABD, Rusya, İsrail ve Çek Cumhuriyeti'ndeki ilgili arşivleri taradım ve bu araştırmam Heydrich'in hayatı hakkında genellikle var olduğu varsayılandan çok daha fazla kaynak ortaya çıkardı. Yine de Joseph Goebbels veya genç Heinrich Himmler'in aksine, Heydrich kişisel bir günlük tutmamıştır ve İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze yalnızca özel yazışmalarının parçaları ulaşmıştır. Bununla birlikte onun günlük rutinlerini ve karar alma süreçlerini çok detaylı bir şekilde yeniden inşa etmemize imkân tanıyan oldukça fazla sayıda resmî belge, konuşma ve mektup şu anda elimizin altındadır.

Bu kitabın dayandığı geniş çapta yayılmış kaynak malzemeyi belirlerken, sıklıkla arşivcilerin ve kütüphanecilerin yararlı tavsiyelerine güvenmek zorunda kaldım. Bu nedenle dünyanın dört bir yanındaki çeşitli arşiv ve kütüphane personeline, yayımlanmamış büyük bir bilgi ve belge yığına uzmanlıkları sayesinde ulaşmamı sağladıkları için minnettarım. Bu kuruluşlar arasında şunlar bulunuyor: Münih'teki Institut für Zeitgeschichte, Alman Federal Arşivleri ve onun Berlin, Koblenz, Freiburg ve Ludwigsburg'daki çeşitli şubeleri, Kew ve Prag'daki İngiliz ve Çek Ulusal Arşivleri; Kudüs'teki Yad Vashem arşivleri ve Washington DC'deki Soykırım Anıt Müzesi ve Moskova'daki Osobyi Arşivi'ndeki Reich Ana Güvenlik Ofisi dosyalarına erişimimi büyük ölçüde kolaylaştıran Alman Tarih Enstitüsü.

Bu kitap Oxford'da yazıldı ve oradaki birçok arkadaşşıma ve eski meslektaşşıma derinden minnet borçluyum. Martin Conway ve Nicholas Stargardt, bu proje hakkında çeşitli aşamalarda bana tavsiyelerde bulundular ve kitabın ilk taslakları hakkında harikulade eleştiriler yönelttiler. Roy Foster

bana biyografi yazımı hakkında çok şey öğretti, taslak üzerine parlak yorumlar yaptı ve benim için Oxford'da geçirdiğim sürenin ötesinde bir arkadaş ve ilham kaynağı oldu. 2007 yılında Oxford'dan ayrıldığımdan beri University College Dublin'de (UCD) çalışıyorum ve bu bana konumu araştırma ve yazma konusunda olağanüstü bir özgürlük sağladı. UCD'deki meslektaşlarım arasında William Mulligan, Stephan Malinowski ve Harry White en çok yardımcı olan eleştirel okuyucular ve cesaret kaynakları oldular. UCD'nin Savaş Araştırmaları Merkezi'ndeki meslektaşlarımın yanı sıra Trinity College Dublin'den John Horne'a da üç yıllık mutlu araştırma işbirliği ve kendisini tarih bilimine adanmasıyla sürekli bir ilham kaynağı olduğu için teşekkür etmeliyim.

Oxford ve Dublin dışında, Nikolaus Wachsmann, Chad Bryant, Mark Cornwall ve Jochen Boehler, çalışmamın taslaklarını okumayı cömertçe kabul ettiler, tıpkı özgün fikirlerime yorum yaparken görev çağrısının çok ötesine geçen iki isimsiz okuyucu gibi. Onların önerileri son taslağı büyük ölçüde geliştirdiği için onlara son derece minnettarım. Prag'da, ilgili Çek edebiyatının ve kaynaklarının önemli bölümlerini tercüme etme yeteneği son 20 yılda Çekçe yayınlanan Bohemya ve Moravya'nın Nazi işgali üzerine önemli çalışmayı araştırmama dâhil etmeme imkân sağlayan Miloš Hořejš ile çalışma şansına sahip oldum. Berlin'de, çok sayıda Alman kaynağını ve edebiyatını derleme konusundaki titizliği bu çalışmanın zamanında tamamlanmasına büyük ölçüde yardımcı olan Jan Bockelmann'la çalışma şerefine nail oldum. O ve Wolf Beck de bu kitapta iki haritayı sağlamada uzman bir iş çıkarırken, Seumas Spark dizine yardımcı oldu. Heather McCallum bu kitabı yaklaşık altı yıl önce sipariş etmişti. O ve Yale University Press'teki meslektaşları üretim sürecine büyük bir coşku, yetkinlik ve sabırla eşlik etti. Daha iyi bir yayıncı hayal etmek zor.

Son teşekkürlerim, her zaman olduğu gibi, aileme. Düzenli olarak Berlin'e yaptığım arşiv gezileri sırasında babam

ve annem Michael ve Evelyn Gerwarth, bana sonsuz destek, sevgi ve cesaret verdiler. Onlara ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak, eşim Porscha'ya olan borçlarımı ödeyemem. Kitabın taslağını baştan sona okudu ve son beş yılda benim dönem dönem yokluğum ve sürekli dikkat dağınıklımla yaşamak zorunda kaldı. Bu kitabı ona ithaf etmek, sevgimin ve minnettarlığımın derinliğini kabul etmesi için zorunlu ancak yetersiz bir girişimdir.

DUBLİN, MAYIS 2011